

окремі перелічені найменування швидко втратять свою актуальність і навряд чи залишаться в англословному лексиконі. Наведені приклади доводять, що механізм аналогії особливо дієвий при утворенні нових стійких словосполучень, де окремі мовні одиниці виступають своєрідними моделями [Зацний 2007, с. 181].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що власні назви можна вважати одним із важливих джерел неологізації в англословному лексиконі сфери економіки, оскільки пропріальні одиниці різних класів беруть активну участь у вторинній вербалізації економічних реалій, демонструючи не тільки нові засоби реалізації дериваційних можливостей таких мовних знаків, але й сугестивні потенції. Притім зауважимо, що здатність до перетворення власної назви у вихідну одиницю для нових слів і створення відповідних елементів словотвірних парадигм більшою мірою демонструють ті пропріативи, котрі мають яскраві диференційні ознаки і включені у систему аксіологічних цінностей. Перспективним у подальших наукових розвідках ми вбачаємо аналіз семантики неологізмів, утворених із залученням ономастичних реалій, з використанням сучасних, особливо міждисциплінарних, наукових підходів і відповідної методології дослідження.

Література

- Андрусак І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ирина Василівна Андрусак. – Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2003. – 268 с. *Артемова А.Ф.* Английские имена собственные и пополнение словарного состава / А.Ф. Артемова, О.А. Леонович // Иностран. яз. в шк. – 2005. – № 1. – С. 101-105. *Белозьоров М.В.* Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / М.В. Белозьоров. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2003. – 19с. *Гарагуля С. И.* Антропонимия в лингвокультурном и историческом аспектах. На материале английских личных имен / Сергей Иванович Гарагуля. – М.: Либроком, 2010. – 136 с. *Головка О.М.* Лінгвальна актуалізація вимірів антропного буття (на матеріалі інновацій англійської мови): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Олександра Миколаївна Головка. – Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2010. – 493 с. *Ермолович Д.И.* Имена собственные на стыке языков и культур. Заимствование и передача имён собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода / Дмитрий Иванович Ермолович. – М.: Р. Валент, 2001. (Библиотека лингвиста). – 198 с. *Зацний Ю.А.* Сучасний англословний світ і збагачення словникового складу / Юрій Антонович Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228с. *Зацний Ю.А.* Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХ століття: англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с. *Зацний Ю.А.* Нова розмовна лексика і фразеологія: англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 224с. *Комаров Г.В.* Национально-культурная специфика новой лексики английского языка: автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 „Теория языка” / Г.В. Комаров. – Краснодар, 2007. – 24 с. *Кубрякова Е.С.* Конверсия в современном английском языке / Е.С. Кубрякова, В.А. Гуреев // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2002. – № 2. – С. 33-38. *Махачашвілі Р. К.* Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в технології сучасного буття: Монографія / Русудан Кирилевна Махачашвілі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. – 204 с. *Мурнаева Е.Н.* Имена собственные и их производные в современных англоязычных словарях: автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / Е.Н. Мурнаева. – Санкт-Петербург, 1993. – 19 с. *Подольская Н.В.* Словарь русской ономастической терминологии / Наталья Владимировна Подольская / Отв. ред. А. В. Суперанская. – 2-е изд. – М.: Наука, 1988. – 187 с. *Реммер С.А.* Хрононіми як особливий розряд власних імен: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 „Російська мова” / С.А. Реммер. – Донецький національний університет. – Донецьк, 2005. – 19 с. *Суперанская А.В.* Теория и методика ономастических исследований. / А.В. Суперанская, В.Э. Сталтмане, Н.В. Подольская и др. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 256 с. *Чередниченко В.О.* Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Вікторія Олександрівна Чередниченко. – Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2005. – 220 с. *Шокина И.М.* Словообразовательная номинация на базе антропонимов в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ирина Михайловна Шокина. – Московский государственный лингвистический университет. – М., 2006 – 264 с. *Щетинин Л.М.* Переход собственных имен в нарицательные как способ расширения словарного состава языка (на материале английских фамильных имен): автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / Л.М. Щетинин. – М., 1962. – 18 с. *Algeo J.* On Defining the Proper Name / John Algeo. – Gainesville: University of Florida Press, 1973. – 96 p. *McFedries P.* Archives [Ел. ресурс]: //http://www.logophilia.com/WordSpy, 1996-2011. *NetLingo. The Internet Dictionary* / by E. Jansen. – Ojai: NetLingo Inc., 2002. – 529 p. *Oxford Business English Dictionary* / Ed. by D. Parkinson, J. Noble. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 616 p. *Tse G.* A Corpus-based Study of Proper Names in Present-day English (English Corpus Linguistics) / Grace Y.W. Tse. – Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 2005. – 264 p.

СИРКІН І.В.

(Запорізький національний університет)

МОВНА ГРА У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ТВОРІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТЕР» ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДАХ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядається мовна гра як один з характерних стилістичних прийомів у фентезійному творі Дж. Роулінг «Гаррі Потер» та особливості її відтворення у перекладі німецькою мовою.

Ключові слова: мовна гра, каламбур, анаграма, обмовка, засоби перекладу, фентезі.

Сыркин И.В. Языковая игра в фэнтезийном произведении Дж. Роулинг «Гарри Поттер» и специфика ее передачи в

переводе на немецкий язык. В статье рассматривается языковая игра как один из характерных стилистических приемов в фэнтезийном произведении Дж. Роулинг «Гарри Поттер» и особенности их передачи в переводе на немецкий язык.

Ключевые слова: языковая игра, каламбур, анаграмма, оговорка, способы перевода, фэнтези.

Syrkin I.W. Language game in the fantasy work by J.K. Rowling „Harry Potter“ and the specifics of its translation into German language. The language game is studying in the article as one of the typical stylistic devices in the fantasy work by J.K. Rowling „Harry Potter“ and the features of its translation into German language.

Key words: language game, play on words, anagram, slip of the tongue, the methods of translation, fantasy.

Одним з характерних стилістичних прийомів у фентезійному творі Дж. Роулінг "Гаррі Поттер" є мовна гра, яка потребує адекватного перекладу. Метою даної статі є визначення специфіки цієї жанрово-стильової домінанти та засобів її перекладу німецькою мовою. Предметом дослідження є мовна гра у фентезійному творі «Гарі Поттер». Об'єктом аналізу є мовна гра, її види та ресурси передачі німецькою мовою. Матеріал дослідження слугували тексти першої частини книги «Гарі Поттер та філософський камінь» в оригіналі, та переклад німецькою мовою, виконаний Клаусом Фрітцом.

Термін «мовна гра», який був запропонований видатним австрійським філософом і мовознавцем Людвігом Вітгенштейном, отримав двояке тлумачення: перше - широке, філософське, друге - вузьке, власне лінгвістичне. Російський дослідник цього феномену В.З. Санніков зазначає, що «мовна гра, як і комічне в цілому, - це відхилення від норми, щось незвичне», що саме як щось патологічне вона «ясніше всього повчає нормі» [Санніков В.З. 1999. с. 13]. Відхилення від норми має чітко усвідомлюватися і навмисно допускатися мовцем (тим, хто пише); слухач/читач, у свою чергу, повинен розуміти, що «це навмисне сказано саме так», щоб не оцінити відповідний вислів як помилку, тим самим він приймає цю гру і намагається розкрити глибинний намір автора. Мовна гра представляє собою різновид креативної мовно-розумової діяльності. Вона використовує лінгвістичний інстинкт, лінгвістичне чуття носіїв мови і вимагає від них рішення евристичних завдань. Мовна гра ґрунтується на асоціативних механізмах навмисного порушення мовцем стереотипу сприйняття, конструювання і вживання мовного знаку, на переключенні узуального коду в парадоксальному, ігровому контексті.

Мовна гра як домінантний авторський прийом є однією з причин надзвичайної привабливості книжок Роулінг і тому потребує обов'язкової адекватної передачі. При цьому мовна гра закликає не тільки розважати, але й розвивати мислення та мову, креативні здібності дитини, її уявлення щодо граматичного значення слова, розкривати парадоксальні випадки функціонування мовного знаку. До лексико-семантичних аспектів мовної гри у творі Роулінг «Гарі Поттер» зокрема належать: перекидання окремих слів (обмовки), символи, лексичні (каламбури, анаграми), графічні (капітуляція) та орфографічні (нерозчленований мовний потік) засоби.

Так, одним з різновидів мовної гри аналізованого твору є *каламбур*. До групи каламбурів, побудованих на особливій лексиці, відносимо гру слів, в основі якої лежать терміни, імена власні та аббревіатури. Що стосується останніх, то таких у «Гаррі Поттера» небагато, проте їх переклад викликав деякі труднощі. Наприклад, OWLs / Ordinary Wizarding Levels - стандартний тест, який здають учні чаклунської школи, був переданий Клаусом Фрітцем як ZAG Zaubergad. Перед перекладачем стояло завдання зберегти не тільки значення кожної букви аббревіатури (O - Ordinary, W-Wizarding, L - Levels), але і зміст самої аббревіатури (OWLs – рос. мовою «сови»). Перекладач Клаус Фрітц не в повній мірі впорався з цим завданням. Він переклав на німецьку лише загальний зміст кожної літери аббревіатури, не передав значення самої аббревіатури (ZAG не має значення у німецькій мові). Але в цьому випадку можна знехтувати формою заради змісту.

Аналогічного розгляду в контексті аналізованих творів заслуговує гра слів в авторській метафорі. Метафора у фентезійному творі «Гарі Поттер» змушує звернути увагу на деяку схожість персонажів з тваринами або істотами чарівного світу, наприклад: англ. Mrs. Mason screamed like a banshee. – Місис Мейсон заволала не своїм голосом, не гірше ірландського привида, що приносить звістку про близьку смерть. При перекладі фрази-порівнювання screamed like a banshee була збережена її метафоричність, переклад вийшов громіздкий через пояснення поняття banshee, у той час, коли мета метафори є лаконічне вираження суті предмета.

Окремим проявом мовної гри в творі «Гарі Поттер», котрий так часто імпонує дітям, є *перекидання окремих слів* (обмовки). Наприклад, однією серед численних обмовок містера Візлі є слова escarpators (мається на увазі ескалатори у Лондонському метрополітені; escape від англ. – бігти, врятуватись). Перекладач обіграв це слово як Trolltreppe (від нім. Rolltreppe – ескалатор та від нім. Troll – троль, гном).

Анаграма займає виключно важливе положення в низці інших текстових явищ твору «Гарі Поттер». Дж. Роулінг використовує анаграми як один з засобів кодування інформації наприклад, ім'я Tom Marvolo Riddle (Том Марволо Ріддл) означає I am Lord Voldemort (Я – Лорд Волдеморт). Для того, щоб набір букв відповідав зашифрованому анаграмою тексту (Я – Лорд Волдеморт; нім. Tom Vorlost Riddle – Ist Lord

Voldemort). Читач, прочитуючи шифр, відкриває анаграму як готове, хоча й неявне формулювання змісту тексту, майже готову інтерпретацію. Отже, перекладачеві необхідно виявити анаграму, розшифрувати і потім передати її сенс мовою перекладу, а також зберегти її ігровий принцип. Трансляція анаграми ускладнюється тільки в тому випадку, якщо «закодована» інформація має додаткове смислове навантаження, алюзії, асоціативні зв'язки. На цьому прикладі ми з'ясували, що при перекладі анаграми Клаус Фрітц досяг еквівалентного сприйняття реципієнтом.

Для тексту твору «Гарі Потер» характерно часте *використання капітуляції*, заголовних літер та курсиву. Графіка в даному випадку виконує не тільки функцію відтворення живого мовлення, але й свого роду інструмента впливу на емоційне сприйняття і сферу почуттів дитини-реципієнта, оскільки це допомагає йому відчувати певний спектр емоцій персонажа. Перекладачі на німецьку мову дуже рідко уживали курсив, котрим в оригіналі також виокремлювались, крім деяких окремих слів та фраз, заклинання, назви шкільних дисциплін, підручників тощо. Мізерність графіки також робить переклад менш емоційним.

Дж. Роулінг використовує прийом навмисного порушення орфографії, наприклад для опису соціального статусу персонажа Геґрида, його сомерсетський говір: англ.: «Las' time, you was, Yeh, yer, yeh've got, fer cryin'». Німецький перекладач дуже точно відтворив мову Геґрида не тільки шляхом упровадження розмовної лексики, але й завдяки опущенню підмета, який виражено особистим займенником (Wag keine leichte Reise) і використанню апострофу для усікання слів, артиклів, прийменників (noch 'n Baby, ich hätt nie gedacht, Könnte 'ne Tasse Tee vertragen, er 'n bißchen stärker). Використання зчеплених слів і словосполучень дозволяє відчувати передачу прискореної афективної або нерозбірливої мови. Крім того, в дитячому фентезі «Гарі Потер» зустрічається прийом неподіленого тексту, котрий частково розділяється дефісом, підкреслюючи іронічність висловлювання. Небагато перекладачів змогли точно відчувати принцип передачі нерозділеного тексту, наприклад: англ.: «Whassamatter?» said Harry groggily. – нім. «Wasn los?», sagte Harry noch ganz benommen. В вище зазначених прикладах переклад можна вважати коректним.

Порівняльний аналіз перекладів віршів твору «Гарі Потер» показав, що при перекладі дитячої літератури необхідна творча фантазія, прагматична адаптація, зберігання емоційного забарвлення тексту, гри слів, алюзій, ритму та відсутності лексики, що знаходиться за межами розуміння дитини. Робота над перекладом дитячої поезії потребує від перекладача знання дитячої психології, розуміння того, що дитина не просто реципієнт, але й поет.

В дитячому фентезі «Гарі Потер» *символ* відіграє дуже важливу роль. Символом у творі слугують не тільки тварини, явища, предмети, вторинний світ, але й гра Quidditch. Назва гри складається з деяких літер чотирьох м'ячів: (Qu)affle + Blu(d)ger + Blu(d)ger + Sn(itch). І не випадково, що саме професор Мінерва Макгонегел (римська міф. Мінерва, або грець. Афіна, богиня мудрості та війни) приводить Гарі на гру «квідич», таким чином, допомагаючи йому відправитися у символічний квест. Взятись за квест, герой невідворотно вступає у справедливу боротьбу, війну та протидіяння.

Все, що пов'язано з грою Quidditch (назви гравців, м'ячів тощо) є символічним. Наприклад, завдання Гаррі як гравця в тому, щоб спіймати золотий сніч (the Golden Snitch), якісні характеристики кожного дуже цікаві. золотий сніч дуже важко спіймати, оскільки він дуже швидко літає, ховається. Розглянемо, як перекладач відтворив значення the Golden Snitch – золотий сніч – нім. Der Goldene Schnatz. Дієслово to snatch в перекладі з англійської означає поцупити, вкрати; доносити; snatch – хватка, хапання. Іменник Schnatz з нім. перекладається як головний убір нареченої; можливо походить від німецького дієслова schnatzeln (гарно, пишно убирати) або прикметника schnatzig (розкішний, красивий) і позначає щось красиве, прекрасне. В даному випадку переклад відбиває алегоричний зміст цього поняття.

В художньому тексті «Гарі Потер» спостерігається *змішання двох стилів* розповідання: фантастичного і реалістичного. На реалістичному тлі можливі фантастичні укралювання і навпаки, в фантастичних речах спостерігаються реалістичні деталі (навіть головний герой Гарі є водночас героєм чарівної казки і сучасником читача). Антропонімічний простір роману дозволяє одночасно відобразити і реально існуючий світ і фантастичний, вигаданий, чарівний. У творі «Гарі Потер» система власних імен утворює особистий міфологічний пласт мови, являючи собою зовсім по іншому створену мову, котра піддається перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій та відповідних мовних перетворень.

В тексті роману представлені різноманітні імена персонажів, до того ж один і той же персонаж може мати декілька іменувань різного характеру: деякі з них є варіантами одного й того ж імені, інші функціонують як паралельні імена: англ. You-Know-Who, нім. Du-weiß-schon-wer.

Аналіз власних імен «Гарі Потера» в перекладах німецьких виявив той факт, що в них відсутня будь-яка чітка закономірність передачі англійських літер або звуків. Взятись за основу типологію ономастичних типів відповідників при перекладі, було виділено наступні методи формування та типи

відповідників при перекладі «Гарі Потера» на німецьку мову: пряме графічне перенесення (англ. Alohomora! – нім. Alohomora!); транскрипція (англ.: Johnson, Angelina); транслітерація; семантична аплікація; традиційне найменування (англ. Circe – нім. Circe); калькування (англ. Privet Drive – нім. Ligusterweg); функціональна аналогія (англ. Banshee – нім. Todesfee); функціонально-змістовий переклад власних імен .

Вигадані топоніми твору нагадують за формою реальні географічні назви в Англії. Перш ніж їх перекладати, перекладач повинен визначити для себе, чим саме є ці назви. Якщо перекладач розцінює їх як продукт авторського словотвору, то він змушений придумувати оказіональні слова на основі німецьких словотворчих елементів. Якщо перекладач розглядає їх як топонімічну одиницю первинного і вторинного світів твору, то він керується основним засобом передачі реальних топонімів, а саме: практична транскрипція. Єдиним недоліком цього засобу є втрата асоціативних або яких-небудь інших додаткових зв'язків, котрі можуть виникнути у носіїв англійської мови, наприклад назва вулиці Privet Drive було передано як Ligusterweg (нім. Liguster – бирючина = багатолітній кущ, який висаджується по периметру земельної ділянки і при правильному догляді утворює густий живопліт, так що двір з вулиці зовсім не видно. Англомовний читач асоціює слово privet з подібною огорожею. Загальновизнаним є той факт, що поняття відображає дійсність в найзагальніших рисах, абстрагуючись від несуттєвих деталей, запозичуючи лише те загальне, що є суттєвим для предметів і явищ. Однак перекладач може створити на базі транслітерації або транскрипції назву, стилізовану під англійську. Для цього перекладач повинен знати специфіку географічних назв Англії [Латышев Л.К. 2000].

У вторинному світі «Гарі Потера» дома також мають назву, наприклад, The Burrow (англ. – нора), дім сімейства Візлі (Weasley англ. – горностай, ласиця), являє собою односкладну назву з визначеним артиклем. Німецький перекладач Клаус Фрітц відтворив його як Fuchsbau – нім. лисяча нора. При цьому він керувався тим, що всі члени родини Візлі мають руде волосся.

Таким чином, кожен перекладач, керуючись різними довідковими посібниками, коментарями, фоновими знаннями та індивідуальними глосаріями, підходить до проблеми передачі тексту по-різному і вирішує проблему перекладу вигаданих імен, назв, вигаданих реалій.

При перекладі текстів жанру дитячого фентезі необхідно зберегти: зміст та ігровий принцип анаграми; графічні ігри; обмовки; структурно-семантичні особливості каламбурів; внутрішню структуру символу; внутрішній зміст власних імен.

Після аналізу цих засобів у перекладі Клауса Фрітца можемо визначити, що у цілому він впорався з усіма завданнями. Майже у всіх наведених у статті прикладах він на сто відсотків відтворює зміст оригіналу, окрім тих випадків коли при перекладі він був вимушений відмовитися від збереження форми заради передачі змісту.

Література

Латышев Л.К. Технология перевода. – Москва: НВИ-Тезаурус, 2000. – 280 с. *Санников В.З.* Русский язык в зеркале языковой игры. – Москва: Языки русской культуры, 1999. – 544 с. *Rowling J.* Harry Potter and the Philosopher's Stone. – Scholastic. – 1997. – 309 pp. *Rowling J.* Harry Potter und der Stein der Weisen. – Hamburg: Carlsen. – 2000. – 335S.

СІТКО А.В.

(Національний авіаційний університет)

ПЕРЕКЛАД ІНТЕРОГАТИВІВ У ФУНКЦІЇ ПЕРЕПИТУ ТА ДОКОРУ

Стаття присвячена аналізу прагматичних проблем перекладу англомовних інтерогативних конструкцій українською мовою. Досліджено вторинні функції перепиту та докору англомовних питальних речень на основі комунікативної та соціальної взаємодії мовців. Дослідження висвітлює особливості перекладу інтерогативного висловлювання, з огляду на принципи «прагматичної інтерпретації».

Ключові слова: інтерогатив, перепит, докір, комунікативна та соціальна взаємодія мовців.

Ситко А.В. Перевод интерогативов у функції переспрашивания и упрека. Стаття посвящена анализу прагматических проблем перевода английских интерогативных конструкций на украинский язык. Исследовано вторичные функции переспрашивания и упрека английских вопросительных предложений на основе коммуникативного и социального взаимодействия собеседников. Исследование освещает особенности перевода интерогативных высказываний, учитывая принципы «прагматической интерпретации».

Ключевые слова: интерогатив, переспрашивание, упрек, коммуникативное и социальное взаимодействие собеседников.

Sitko A.V. Translation of English interrogative sentences which are used in functions of related questioning and reproach. The article deals with the peculiarities of interrogative constructions' translation from English into Ukrainian. Secondary interrogative sentences' functions of related questioning and reproach are researched on the basis of the communicative and social interaction of the speakers. The investigation discovers the peculiarities of the English interrogative utterance' translation referring to the principles of "the pragmatic interpretation".

Key words: interrogative sentence, related questioning, reproach, communicative and social interaction of the speakers.